

პოლიტიკური ცნობიერების კრახი

(დასაწყისი, ანუ დასაწყისის დასასრული)

დიდი ილია ბრძანებს: არსიდან ხმა, არსით ძახილი... ჩვენს რეალობას მორგებული სულმნათი ადამიანის ეს სიტყვები აჩრდილივით გვანებს და მისგან გათავისუფლებას ვცდილობთ. ვისგან უნდა მოვისმინოთ და რა უნდა გავაკეთოთ, რათა ოცნება რეალობად იქცეს. იქნებ სჯობია გაეზუმდეთ, მაგრამ დანაშაულის ტოლფასია, როცა იცი და არაფერს აკეთებ სიმაღლის წარმოსაჩენად. იქნებ სჯობს თქვა, თუმცა ისიც ხომ რეალურია, ეს ნათქვამი დარჩეს „ხმად მლაღადებლისა უდაბნოსა შინა“. რეალური სიტუაციებიდან გამომდინარე, სიცრუის თანამედროვე ტექნოლოგიები იმდენად დახვეწილია, რომ თვით სიცრუის დეტექტორზეც კი შეუძლებელია მათი შემოწმება. ფარისევლების ან მათთან გათანაბრებული პირების მიერ შემუშავებული რთული მაქინაციები ხშირად გზა-კვალს უბნებს მათზე მინდობილ ადამიანებს, რომელთა გაღვიძება მეტად არასასურველი გახდება ამავე მეოთხედების შემქმნელთათვის. წინამდებარე წერილი ამ ფუნქციის შესრულების მოკრძალებული მცდელობის მხოლოდ დასაწყისია.

წერილი მეორე

ალექსანდრა კუპანია,
ფილოსოფიის მეცნ. დოქტორი,
პროფესორი

ფრენსის ბეკონს ბერძნული მითოლოგიების ანალიზი დასჭირდა, რათა პოლიტიკოსებისათვის ომის მოახლოების, რეალური სურათის წარმოდგენის, თუ მისი აცილების შესაძლებლობის გზები ეჩვენებინა. ეს იყო დაახლოებით სამი საუკუნის წინათ, ანუ მაშინ, როდესაც ომების გაანალიზების მწირი თეორიული, თუ პრაქტიკული საშუალებები ზედმეტად გაღიზიანებულ პოლიტიკოსთა ამბიციებს სასურველობის განცდას უფრო აღუძრავდა, ვიდრე დღეს. მაშინ და დღესაც ომების წანამძღვარი ან ობიექტური, უფრო ხშირად კი სუბიექტური მიზეზები იყო, რომლის აუცილებლობის დაძლევა ადამიანთა შეზღუდული ცნობიერებისთვის დღესაც პრობლემას წარმოადგენს. დამოკლემ მახვილი დაჰკიდა მისსავე საძინებელში, რათა სიფხიზლე არ მოედუნებინა და მტრის შესახვედრად მუდამ მზადყოფნაში ყოფილიყო. ნებისმიერი ცივილიზებული ქვეყნის წარმატებული წინამძღოლი ომისთვის მშვიდობიანობის დროს ემზადება-თუკი ამას ეკონომიკური მდგომარეობა უწყობს ხელს – ან კიდევ თავს ანებებს მსგავს ქმედებას, რადგან მისი სახელმწიფო ამისათვის მოცემულ ეტაპზე საერთოდ არ არის

მზად. საუკეთესო შემთხვევაში ასეთი სახელმწიფოები აქტიური ნეიტრალიტეტის პრინციპს მიმართავენ, თუმცა ეს უკანასკნელი ხშირად ძნელი მისაღწევია გეოპოლიტიკური ვითარებიდან გამომდინარე. გამოდის, რომ შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავალი ან არ არსებობს, ან კიდევ ძნელი მოსაძებნია. ბრძენი ხელისუფალი წარმატებას ყოველთვის მიაღწევს, უფრო ზუსტად, დაიწყებს ქმედებას, რომლის შედეგი მისთვის მეტნაკლებად პროგნოზირებადი უნდა იყოს. მაგრამ ეს თეზისი ეხება მხოლოდ პოლიტიკურად მომწიფებულ, დადინჯებულ, მოვლენათა სწორი ანალიზის უნარის მქონე ხელისუფალთ.

თეორიული თვალსაზრისით, პოლიტიკური მოღვაწეობის ყველა შესაძლო შედეგი დასაშვებია – მნიშვნელობა არა აქვს იმას, ვინ განახორციელებს მას. თუმცა, მნიშვნელობას ის, თუ როგორ აკეთებს ამას. როდესაც საქმე შეფასებაზე მიდგება, პრობლემა ჩნდება – ვინ გაფასებს და რატომ? თუ ხელისუფლებაში ხარ, მის ერთ-ერთ რგოლს წარმოადგენ – თვითკრიტიკა ძნელია. ეს არის ცნობიერების მზადყოფნის უნარი, რომელიც თვითცნობიერების უმაღლეს აქტს

უკავშირდება და ყველასათვის არც არსებობს. როდესაც სამთავრობო სტრუქტურებს ჩამოშორდები „სხვამან სხვისთვის უკეთ იცის“... „პრინციპი ამოქმედდება და იწყება კრიტიკა, რომელიც ობიექტური, თუ სუბიექტური მომენტების ხან გაზვიადებით, ხანაც კიდევ ფარულად მიმდინარეობს. ამ დროს „ყველა ბრძენია“, თუმცა, ვერ ცნობიერდება ის ფაქტი, რომ ყოველივე ეს შეგეძლო გეკეთებინა მაშინ, როდესაც ხელისუფლების „სამზარეულოში ტრიალებდი“, ანუ როდესაც ყველაფერი შენს გვერდით ან შენივე მონაწილეობით ხდებოდა.

როდესაც ადამიანი პრეტენზიას აცხადებს ყოვლისმცოდნეობაზე, მან არაფერი არ იცის. პოლიტიკოსთა მხრიდან მსგავსი განცხადებები ჩვენ თითქმის ყოველდღე გვესმის, განსაკუთრებით მმართველობის უმაღლესი ემელონებიდან. კი ბატონო, თუ იცი, ეს მისასალმებელია, მაგრამ როგორ შეიძლება ეკონომიკაშიც, სამართალშიც, რელიგიაშიც, კინოხელოვნებასა თუ თეატრში და ა.შ. ერთნაირად ძლიერი იყო. ეს ხომ თავის მოტყუებაა, რაც უფრო დიდი ცოდვაა, ვიდრე სხვისი მოტყუება. თავად დიდი სოკრატეს ვერ ბედავდა თავი ყოვლისმცოდნედ გამოეცხადებინა და ამბობდა, „მე ვიცი, რომ არაფერი

არ ვიცი“, ხოლო სხვებმა ისიც კი არ იციან, რომ არაფერი არ იციან. ოცდახუთი საუკუნის წინ ნათქვამი გენიოსის ეს სიტყვები სწორედ რომ ჩვენზე, ჩვენს „დიდ“ ხელმძღვანელებზეა ნათქვამი. ვაი იმათ, ვისაც ეს მოსდით, ეგ ხომ ამპარტავნებაში გადაზრდილი თვითდაჯერებულობაა, რომელიც ძნელად მოსანანიებელია. ჩვენს რეალობაში იგი ბუნებრივ მოვლენად ითვლება. ითვლება იმიტომაც, რომ შესაძლებელია ჯანდაცვის მინისტრი ფიზიკოსი იყოს, გარემოს დაცვის მინისტრი იურისტი ან მომღერალი და ა. შ.

ერთხელ იგივე სოკრატემ ბრძანა – **უნდა შევისწავლოთ მხოლოდ აუცილებელი და არა ყველაფერი, რაც გზად შეგხვდება.** დღევანდელი გათვალისწინებით ამ დებულების პერიფრაზირება ასეთ სახეს მიიღებს: უნდა ვაკეთოთ რაც ვიცით და არა ყველაფერი, რაც მოგვეპოიანება. პრეზიდენტობა და პოლიტიკოსობა მოწოდება და ხელოვნება უნდა იყოს, ის შინაგანად აუცილებელი, მიზანმიმართული მოღვაწეობა და ნიჭიერების პრინციპებზე დაფუძნებული საქმეების წარმატებული რეალიზაციის შედეგიდან უნდა გამომდინარეობდეს. თუ ეს და სხვა, მასთან გათანაბრებული უნარები არ გააჩნია, თავი უნდა დაანებო ამ საქმეს და რაც იცი, იმით უნდა დაკავდე – თუნდაც ეს მეეზოვეობა ან კიდევ ქარხნის მუშის საპატიო საქმიანობა იყოს. შრომა სირცხვილი არასოდეს არ ყოფილა და არც იქნება. სირცხვილია თანამდებობის გამოყენებით სხვისი ფულის მოპარვა ან თუნდაც მისი მცდელობა. განზრახვა და ქმედება მოცემულ შემთხვევაში თანაბრად დასჯადი უნდა იყოს. ადამიანს, რომელსაც შეგნებული აქვს მისი ცხოვრების აზრი, იგი ცნობიერების დაუმახინჯებელ ფორმებს გამოიყენებს და არა იმას, რაც საზოგადოებისათვის მიუღებელი ან უბრალოდ სასურველი არ იქნება. ეს არის ორგანული, გააზრებული მოქმედების საფუძველი, რომელიც ზიანს არ აყენებს არც სხვას და არც საკუთარ თავს. კანტი ამ ქმედებას კატეგორიული იმპერატივით გამოთქვამს: **მოიქეცი ისე, როგორც გსურს შენ მოგე-**

ცნენ ან კიდევ: მოიქეცი ისე, რომ შენი ქცევის ნორმები სხვისთვის მაქსიმად გახდეს.

ხშირად გაიგებ, ან წაიკითხავ, რასაც ჩვენი ბრძენი მმართველები ბრძანებენ: **საქმე ლაპარაკის ნაცვლად. კარგია, თანაც ძალიან, აღმსრულებელი რომ გვყავდეს. თუმცა ისიც მისაღებია, რომ საქმეც კეთდება ანუ რეალიზებულია სიტყვა, რომლის შედეგები ყველასათვის ცნობილია.** თავს არ მოგანწყენთ, მხოლოდ ერთ ფაქტს შეგახსენებთ: ჩვენი დღევანდელი მდგომარეობა, რომელიც ზედმეტად გაუარესდა აგვისტოს ცნობილი მოვლენების შემდეგ. აი რა ხდება, რა საქმეზე გვაქვს საუბარი სიტყვების გარეშე.

რომაელებს ერთი შესანიშნავი გამოთქმა ჰქონდათ, რომელსაც ახორციელებდნენ კიდევ: **„პური და სანახაობა“.** ჩვენ დღეს მეორე უფრო მომადლებული გვაქვს, შესაძლოა ზედმეტად, ვიდრე პირველი. თუ რისი ბრალია, ამას უამრავი მიზეზი გააჩნია და მისი ანალიზით თავს არ შეგანწყენთ, ერთს კი აღვნიშნავ: პასუხი კითხვაზე – რით ვინყვდით და საით მივდივართ – არ არსებობს. იმიტომ კი არა, სიტყვების მარაგი გამოგველია და ვერ ვაფიქსირებთ რეალობას, არამედ იმიტომ, რომ რითაც ახალი რეალობის მშენებლობა დაგინწყეთ, ილუზიური და წარმავალი იყო როგორც ნებისმიერი რევოლუცია (არა აქვს მნიშვნელობა იგი ფერადია, თუ უფერული). მსოფლიოში არსებული სახელმწიფოების რევოლუციური წარსული ცოტა არ იყოს მწირია, რადგან ნებისმიერი ასეთი ქმედება (რევოლუციური) განვითარების ბუნებრივ-ისტორიული პროცესიდან გადახვევაა და ამ გარდაქმნას არავინ არ გვაპატიებს – პირველ რიგში ისტორია, რადგან ამ უკანასკნელისათვის იგი მხოლოდ მასალაა და მასალას როგორ ექცევიან ეს ყველასათვის გასაგებია. რომაულ „პურში“ მხოლოდ ფიზიკური პური არ იგულისხმება განსხვავებით ჩვენში არსებული სიტუაციისა, მასში კვების მთელი რაციონია თავმოყრილი, ხოლო სანახაობა ეს არის ადამიანის ძირითადი მოთხოვნილების – სულიერისთვის განკუთვნილი ქმე-

დებანი, რომელიც რომაული მითოლოგიისათვის ისევე მისაღებია, როგორც ვიტალური საჭიროებანი.

როდესაც სიტყვისა და საქმის მიმართების შინაარსზე ვსაუბრობთ, მახსენდება ერთი ძველბერძნული პასაჟი. ერთხელ სპარტელებს ელჩები ეწვივნენ, ისაუბრეს, იყბედეს, ლაკონურობით ცნობილ სპარტელებს თავიანთი მაღალფარდოვანი გამოთქმებით თითქოსდა თავგზა აუბნიეს და ბოლოს იკითხეს – თუ გაიგეთ რამეო? გონებამახვილმა სპარტელებმა პასუხი არ დააყოვნეს და უთხრეს: **„თქვენი გრძელი სიტყვის დასაწყისი დაგვაინწყდა, ხოლო ბოლო ვერ გავიგეთ, რადგან დასაწყისი აღარ გვახსოვს“.** ჩვენზეა ალბათ თქმული, რადგან დასაწყისის არა თუ დრო, არამედ მისი მცდელობაც კი ვერ დავაფიქსირებთ და თუკი რამეს ვაფიქსირებთ ალბათ დასასრულის მოახლოებას. ასე თუ გაგრძელდა, სათქმელიც არაფერი იქნება, რადგან არავის არაფერი არ დასჭირდება. თუკი ცნობიერება გამოგვირეცხეს (გამორეცხვა, ჩარეცხვა ჩვენს სინამდვილეში აფორიზმივით მუშაობს), თუკი ინდიფერენტული გავხდებით ყოველივეს მიმართ, რისი მცდელობის უამრავი შემთხვევა სახეზეა, მაშინ გასააზრებელ – გასაკეთებელიც არაფერი იქნება. ამისკენ კი ნამდვილად გვბიძგებენ, ყოველ შემთხვევაში რიგი სტრუქტურები მარჯვედ მუშაობენ შესაბამისი რეალობის შექმნისათვის.

ალბათ ხვდებით, რომ მე მხოლოდ თეორიულ განზოგადებას, ფიქსაციას ვახდენ იმისას, რაც ხდება. თეორიული რომ ვამბობ, რა თქმა უნდა, ფაქტობრივს არ უგულვებელყოფ. ამ (და სხვა შემთხვევაშიც) თეორია ხომ პრაქტიკით იკვებება, მისი ან ანალიზია ან კიდევ წინასწარ განჭვრეტა. განჭვრეტის პრეტენზია მე არ გამაჩნია (ღმერთმა დამიფაროს), მაგრამ ანალიზის კი (რა თქმა უნდა, ჩემი შესაძლებლობის ფარგლებში). ფაქტებით ოპერირება სხვისთვის, ამ საქმეში კომპეტენტური ადამიანებისათვის მიმინდვია. ერთი რომელი იმპერატორი ასე ბრძანებს: **მე გავაკეთო რაც შემიძლო, დე სხვებმა გააკეთონ ჩემზე უკეთესი.**

დასმული კითხვა – ყველაფერი, რაც დღეს ხდება, რეალობის განცდაა, მისი ანალიზიდან მომდინარეობს თუ წინასწარ შემუშავებული ტექნოლოგიაა – პასუხს მოითხოვს, პასუხს, რომლის ერთ წერილში ჩატევა ერთობ რთულია, თუმცა, ნაწილობრივ შესაძლებელი. რეალური სურათის ანალიზი დაკვირვებული მკითხველისათვის ისედაც ცნობილია, მაგრამ არსებობს დინებები, რომლის წარმოჩენა ერთობ რთულია, იმდენად შენიღბული და ტექნიკურად სრულყოფილია იგი. მოვლენებზე უბრალო თვალის გადავლება საქმეს ვერ შევლის, მაგრამ არის გზა, რომელსაც შესაძლოა „ხსნამდეც“ მივყევართ, მაგრამ ხსნის ეს გზა ალბათ ყველა-სათვის (განსაკუთრებით ხელისუფალთათვის) მისაღები არ არის. ეს რომ მისაღები იყოს, მისთვის ანუ მისი განხორციელებისათვის ყველაფერი უნდა გააკეთო. გაკეთება კი უკვე მოქმედებას ნიშნავს. რა სახით ხორციელდება ეს მოქმედება? ამ კითხვას რომ ვუპასუხოთ, ისევ პრაქტიკული სურათის ანალიზით უნდა დავიწყოთ, თუმცა ეს სურათი თავისი რეალიტეტითა და შესაძლებლობებით სახეზეა. ჩვენში არ არსებობს ან თითქმის არ არსებობს რეალური ნაბიჯები, რომ უკეთესობისაკენ წავიდეთ. თავად რეალობის განცდა, გათავისება ამ სფეროს მართლაც შეცვლიდა, თუმცა შეცვლილი გარემოება იმთავითვე შეცვლილ პოლიტიკურ ნებას, ცნობიერებას გულისხმობს. მიუღებელი რეალობები – რაც ასე ფაქტურაა – მდგო-

მარეობანი უფრო დადგმულ სპექტაკლს წააგავს, რომლის რეჟისურა იმთავითვე მოიკოჭლებს მისივე ხელოვნურობის, ანუ ბუნებრივ მდგომარეობებთან შეუსაბამობის გამო. თუმცა ისიც ცხადია, რომ ასეთად დადგმულ ტექნოლოგიებს გარკვეული ნიჭი, გამოცდილება, ტრადიცია სჭირდება. მსგავსი რამ ჩვენს უახლეს ისტორიას ნამდვილად ახსოვს (წინა პრეზიდენტის მმართველობის დროს) და იქ ეს „კარგად“ შენიღბული ან თითქოსდა ბუნებრივობამდე დასულ მოვლენად აღიქმებოდა. ჩვენს სინამდვილეში ამგვარ სპექტაკლებს ბუნებრივობა აკლია და ეს მის „ნაკლად“ უნდა ჩაითვალოს.

ცნობილია, რომ როდესაც ადამიანს სურს მიზანი რეალობად აქციოს, ამისათვის მხოლოდ ნება არ არის საკმარისი, თუმცა ერთ-ერთი ძირითადი პირობაა. ხოლო როდესაც სურვილი არ არსებობს, მაგრამ რეალური ვითარებანი ამას მოითხოვენ, მაშინ ინტერესთა კონფლიქტებთან კი არა, ობიექტურ სიტუაციებში გარკვევის უუნარობასთან გვაქვს საქმე. უუნარო კი ის არის, ვინც შეგნებულად კი არ აკეთებს, რაც ხდება, არამედ ის, ვისაც ამის შეგნება არ გააჩნია. ვერ ვიტყვი, რომ დღევანდელ ხელისუფლებაში უუნარო ადამიანები არიან, თუმცა, ვერც იმას დავადასტურებ, რომ ზედმეტად უნარიანები გვყვანან ზოგიერთი გამოწვევის გარდა. ინტერესთა კონფლიქტი სწორედ რომ უნარიან ადამიანებში აღინიშნება, რაც ჩვენში იმდენად რეალურია, რომ შეგვიძლია განსხ-

ვავებანი შევნიშნოთ პიროვნებათა მთელს პლეადაში. ზოგჯერ ისეც ხდება, რომ ეს უნარიანები ტოვებენ იმ გემს ან „მატარებელს“, რომელშიც ასვლა კი მოასწრეს, მაგრამ ძირითად ვაგონამდე მაინც ვერ მი-აღწიეს ან მათი სუბიექტური, ფსიქოლოგიური მოუმზადებლობის გამო ან კიდევ ობიექტური რეალობის შეფასება-აღქმის განსაკუთრებული ნიჭის გამო. „თქმა არა თქმის“ – ცნობილი პრინციპის გამოისობით მათ თავი კი გადაიჩინეს (რა თქმა უნდა, დროებით), მაგრამ რა მოხდება შემდგომში – ეს მათ კი არა, მათზე უფრო ჭკვიანებმაც არ იციან.

თხრობა მინდა დავასრულო ერთი აღმოსავლური სიბრძნით: **სიკეთის კეთებისას მიემსგავსე წყალს, იგი ყოველთვის სიმდაბლისაკენ მიექანება და ყოველივეს უჩუმრად არწყულებს. ლაო-ძის ეს ფრაზა ჩვენი სინამდვილის გათვალისწინებით ასე წარმოგვიდგება: საქმე უნდა აკეთო არა შეუგნებლად, ამპარტავნულად, არამედ ცოდნით, რწმენით და სიმდაბლით ზედმეტი აფიშირებისა და აჟიოტაჟის გარეშე. საქმენი შენნი მხოლოდ ამ შემთხვევაში გამოგაჩენენ პოზიტიურად, უარყოფითი იმპულსების გარეშე. ისე, კაცმა რომ თქვას, სიბრძნეს დრო და მანძილი აღარ სჭირდება, იგი, მისი თვისებებიდან გამომდინარე, უნივერსალურია. ჩვენთვის ხომ ყველაფერი მაინც უნივერსალურია, იმდენად დეფიციტია აქ ყოველივე – ნებაც, პოლიტიკური სიბრძნეც და ჭეშმარიტი რეალობის თანამდევნი მოქმედებები.**

რეზიუმე

პოლიტიკური ცნობიერების კრახი – დასაწყისი, ანუ დასაწყისის დასასრული

ალექსანდრე კუკანია, ფილოსოფიის მეცნ. დოქტორი, პროფესორი

ნების თავისუფლება სრულებით არ ნიშნავს ანარქიას. არც პოლიტიკური თავისუფლება გულისხმობს ყველაფრის კეთების უფლებას. ჩვენთვის მისაღები თუ მიუღებელი ფორმით „ყველაფრის ნებადართულობის“ ცნობილ პრინციპს ხშირად ვხვდებით, თითქოსდა იგი ყოველდღიური ცხოვრების ატრიბუტად იქცა. არც არავინ ზრუნავს იმაზე, თუ როგორ დავაღწიოთ თავი ამ მდგომარეობას, რა

უნდა მოვიმოქმედოთ და რა გზით ვიაროთ. გზის პრობლემა ნებისმიერი პოლიტიკური თუ არაპოლიტიკური საქმიანობის მწვავე საკითხია, რომელიც გასაღების როლს უნდა ასრულებდეს არა მხოლოდ არსებული რეალობიდან თავის დაღწევის მცდელობისას, არამედ მომავალი, ნორმალური ურთიერთობის დამყარებისათვის. ანმყო მომავლის მშობელი ყოველთვის არის, თუმცა, გააჩნია როგორის.